

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Conciliorvm Omnium Generalium Et Provincialium Collectio Regia

Ab anno MCCCCXXXVIII. ad annum MCCCCXL.

Parisiis, 1644

Collatio Nona. Die VIII. Novembris. Additione, Filioque, non esse vere & proprie additionem, neque esse prohibitam.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15490

nem suam dilatare in hac collatione, quia prius voluit Colossensem respondere ad dicta a Græcis in prioribus collationibus, dicens hic, vt iterum replicat in fine huius collationis, suam responsionem ad quæsitum Nicæni dilatandam fore & probandam, vt re vera præstitit Foroliuensis in sequenti collatione, & ipse cardinalis collatione decima & duodecima, vbi incipit; *Notetis*: & 13. vbi incipit; *Ego allego*: demonstrando quod additio prohibita refertur ad omnes definitiones, quia prohibetur solum dogma contrarium fidei, non autem declaratio: quia tunc non est additio, sed maior extensio. At vero Græcus scriptor, vel eius scriptorum corruptor, sessione nona, quæ huic collationi correspondet, post consultationem deputatorum cum summo pontifice, non refert responsionem cardinalis quæsitio Nicæni, neque promissionem eiusdem de eadem responsione comprobanda in sequentibus: sed dicit, *nullam datam responsionem quæsitio Nicæni, & Colossensem euagatum extra propositum: quia, inquit, non suppetebant illi aptæ responsiones*. Sic scriptor mutilus, vel eius scriptorum corruptor, & iudex non constitutus.

Hanc cardinalis responsionem, vt optimam, inseruit postea Bessarion in opusculo ad Lafcharim cap. 3. in fine huius operis exhibitio.

Hinc apparet non esse plenam fidem adhibendam eidem scriptori, vel eius scriptorum corruptori, dum sessione sexta perbreuem & insufficientem eiusdem cardinalis Cæsarini refert responsionem ad dicta Ephesini improbantis octauam œcumenicam Synodum, in qua Photius schismaticus eius antesignanus fuerat condemnatus, quam ampliolem & fortiolem optasset Baronius tom. 10. anno 869. num. 61. Quamuis alio etiam ex capite excusari possit cardinalis, vt idem ipse ibidem innuit. non enim tempus erat, vel opportunitas disputandi de octaua Synodo, sed de additione, Filioque, in symbolo.

² *Tangebant.*] Græci enim, vt supra, institerunt, vt prius ageretur, vtrum fuerit licitum addere symbolo, quam vtrum sit vera propositio, ex Patre Filioque: & resistebant, vt de hoc ageretur.

COLLATIO NONA.

DIE VIII. NOVEMBRIS.

Additionem, Filioque, non esse vere & proprie additionem, neque esse prohibitam.

AND. CONVENERAT cœtus sacer, cunctisque expectantibus, quæ exponeret episcopus Foroliuensis ex Latinis deputatus tertius, his verbis exorsus est.

FOROLIV. Ad ea quæ dicta sunt per nos, reuerendissimi patres orientales, primo per modum præambuli tria per vos proposita commemorabo. Audiuius ab initio vestræ colloquutionis dicentes, non debere nos huic rei in-

ANNO
CHRISTI
1438.

sistere, aut studere vt vincat vna pars alteram, vt nos inuicem superare contendamus; sed tantummodo menti esse nobis, vt puram & sinceram fidei veritatem clare & aperte in medium deducamus. Quod vtique approbauimus & nos ipsi, & cum omni studio & cura sequi volumus: quia sicut in epistola ^a diuus Hieronymus dicit, nunquam errat dubitatio quæ sequitur veritatem. Imo etiam ipsa veritas, & præsertim diuina veritas sanctæ fidei, homines valde distantes regione, moribus & lingua, imo & separatos congregat & colligit in vnum, sicut magnus ille Areopagita manifestat in libro de diuinis nominibus ^b, dicens: Fides est vnicum credentium fundamentum, eos colligans in veritate. Ipsa enim est scientia adiuuatrix cognoscentium & cognitorum. Igitur si optamus, si intendimus, si studemus ad hanc sanctam vnionem, mentem realem & constantem procurare oportet, vt animorum sensu conuenientes, in ipsa veritate vniamur. Secundo, per vos prædictum est, quod quidquid per nos tractandum est & ratione discutiendum, cum patientia & mansuetudine & tranquillitate tractetur. Et hoc vtique magnam in corde meo induxit lætitiã, adeo vt cum Propheta dicere possem, cum hoc a te, domine Nicæne, intellexi: *Dedisti lætitiã in corde meo.* quia sicut scribit Paulus 2. ad ^c Timoth. epist. *Seruum Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docilem; patientem cum modestia, &c.* Tertio dixistis, quod seruare intendo & delectat, bonum & rationabile esse, vt allegationes, responsiones & rationes nostræ sint breues, cum breuitas ipsa & facilius apprehendatur ad intellectum, & memoriæ commendetur facilius. Quod vtique placet, si ita breues non sunt, quod sint obscuræ, & imperceptibiles euitetur: quia dicitur, obscurus sum, cum breuis esse laboro. Precor, reuerendissimi patres, vt non exigatis a me duo impossibilia, scilicet vt sim breuis, & vt respondeam ad omnia per vos dicta. Respondebo igitur ad principalia, & sequar ordinem vestrum in respondendo. Primo ^e proposuistis duabus præcedentibus collationibus, ^d in hac responsione (quia sic rationabile nobis videtur) aliqua concedemus per vos dicta, nonnulla negabimus, & rationabiliter & iuste rationem in medio deducentes, aliqua declarabimus, ad quæ-

^a Tom. 1. epist. ad Celantium num. 14.

^b Ex cap. 7.

^c Psal. 4. cap. 2.

^e Exposuistis, & respondistis.

^d Eius igitur responsionis vestræ.

^a Summatim.
vide notam 1.
huius collatio-
nis.
^b Sequens igitur
ordinem
responsionum
veterum.

dam vero non dabimus extensam responſionem, ſed bre-
uem, & ſub quodam inuolucro ^a. Nec dubito quod vos
peroptime ſic iudicabitis faciendum, ^b ſequens in nomine
Domini. Ad hæc ſex dicta principalia reſpondeo. Ipſa ve-
ſtra propoſitio incipit ſic: Cum vos audierimus, &c. Quan-
tum ad hanc partem, dicimus, quod bene ſeruaſtis ratio-
nem exordiorum. Sequitur initium veſtræ controuerſiæ
hanc particulam, Filioque, eſſe additionem extrinſecus
factam, & per conſequens prohibitam dicitis ſic ad lite-
ram. Hoc licet eſſet verum & rectum, non licet addere,
cum & multa, quæ & vera & neceſſaria ſunt & declara-
ta, tamen non fuerunt addita, nec in ſymbolo poſita, cum
hoc non liceat: & poſtea per interiectionem multorum
ſermonum, quos ego ſummatim explicabo, concluditis.
Quare cum ſit demonſtratum, additionem eſſe prohibi-
tam, & probatum etiam, hoc eſſe additionem: ergo hoc
prohibetur. Huic omnino volumus reſpondere: & ne vi-
deamur dicta veſtra negligere, dico, quod in hac ſermo-
num interiectione vos primo commemoratis dicta per
reuerendum dominum archiepiſcopum Coloffenſem: &
dicitis velle reſpondere ad ea quæ faciunt ad propoſitum,
alia ad aliud tempus reſeruare. Et dicitis velle reſpondere,
& repetitis dicentes, quod ipſe uſus eſt quodam ſyllogi-
ſmo, & eſt verum, & quod vultis facere additionem de mi-
nori, & reſpondere ad ea quæ deduxit per continuatio-
nem illius, & formaſſe ſic ſyllogiſmum: Omne addita-
mentum extrinſecus fit, declaratio autem non eſt extrin-
ſecus: ergo declaratio non eſt additamentum. Hanc par-
tem dimittamus. Ipſe reuerendus dominus archiepiſco-
pus eximius doctor & profundus theologus eſt, & opti-
me arguebat. Ad ipſum initium controuerſiæ, cum di-
citis, hanc particulam, Filioque, eſſe additionem, &
eſſe prohibitam, manifeſte contradicimus, negando ip-
ſam eſſe proprie additionem, & negantes inſuper eam
eſſe prohibitam. & hoc volumus declarare per dicta ſan-
ctorum, & rationabiles declarationes. Quod non ſit pu-
re & ſimpliciter additio, declaratur ex habitudine con-
tinentiæ virtualis teſtamenti noui & veteris, & ex or-
dinato ſucceſſu in expreſſione articulorum fidei. Et pri-
mo ſic, beatus Auguſtinus ^c contra Fauſtum expreſſe di-
cit:

^c Lib. 17. & 18.

cit:

ANNO
CHRISTI
1438.

cit : Christus non venit soluere legem , sed adimplere : non vt legi adderentur quæ aberant , sed vt fierent quæ scripta erant . quod eius verba testantur . Non enim ait , Iota vnum , vel vnus apex non præteribit a lege , nisi addantur quæ defunt : sed ait , Donec omnia fiant . Item de catechizandis^a : In veteri testamento est occulatio noui ; in nouo testamento est manifestatio veteris . Item in quæstionibus^b noui & veteris testamenti , cum dicitur in euangelio^c , *Audistis quæ dicta sunt* , &c. *Ego autem dico vobis , non resistere malo* : non aliud voluit , quam quod lex id sensu habuerit . Et super illud Ezechielis :^d *Sicut rota in medio rotæ* , Gregorius^e ad literam : Rota in rota , nouum testamentum in veteri . Item glossa ordinaria super Matthæum capite quinto , in illis verbis ; *Non veni soluere legem* ; ait : Euangelium est recapitulatio veteris legis . Constat , quod recapitulatio non est additio . Si igitur secundum Augustinum , tanta mysteriorum copia noui testamenti , quia includebatur implicite in veteri , non dicitur additio secundum sensum , non mirum , si illius articuli expressio non dicatur proprie additio secundum sensum , sed potius impliciti explicatio . Dico hoc idem ex ordinato successu articulorum fidei . Nam sicut dicit Augustinus^f , tempora sunt mutata , non fides : eadem enim patrum præcedentium & sequentium fides . Nam & qui præibant , & qui sequebantur , clamabant : *Benedictus qui venit* , &c. Sed tamen in articulis facta est impliciti explicatio , & indeterminati determinatio . unde circa reparationem nostræ fidei & salutis magis quam veteris licuerunt . Abrahæ facta est implicite explicatio Genesis vigesimo secundo , cum ei dictum : *In semine tuo benedicentur omnes gentes* . Adhuc Isaia septimo maior explicatio facta est in illis verbis : *Ecce virgo concipiet , & pariet filium* . & tandem maior explicatio facta est per angelum ipsi virgini quærenti modum , cui sic expressum est : *Spiritus sanctus superueniet in te* . Et ita fuit circa articulum de Spiritu sancto , quod primo tantum confitebatur ecclesia tempore apostolorum : Credo in Spiritum sanctum . Et cum postea ecclesia dixit in symbolo , Ex Patre procedentem , non fuit noui additio , sed eiusdem expressa explicatio . Et sic cum postea expressum est ,

Concil. Tom. 33.

Z

^a Lib. de catechizandis rudibus.

^b Quæst. 69.

^c Matth. 5. Oculum pro oculo , dentem pro dente.

^d Ezech. cap. 5.
^e Lib. 1. in Ezech. hom. 6.

^f In psal. 50.

Matth. 21.

Luc. 1.

* In expositione prologi lib. r. sententiarum, dub. 2. vocat eum dominum, quia nondum erat canonizatus.

& ex Filio, non fuit noui articuli appositio, sed eiusdem articuli magis determinata explicatio. Negamus omnino huiusmodi additionem esse prohibitam. nam vt optime distinguit dominus Bonauentura* optimus theologus, triplex in scriptura inuenitur additio. Vna, in qua additum est contrarium: alia, in qua additum est diuersum: alia, in qua additum est consonum. Illa prima, scilicet cum additum est contrarium, est error & hæreticum: vt si quis diceret in diuinis Patrem genitum, aut Patrem natum, aut Filium ingenitum, aut Spiritum sanctum a nullo procedentem, seu creatum. Secunda additio est, cum quod additum, est valde diuersum: & hæc additio est præsumptuosa & temeraria, quia temeritatis & præsumptionis est, in veritatibus fidei & sacræ scripturæ aliquid diuersum dicere: vt si quis in diuinis diceret, Patrem geometram, Filium arithmeticum, Spiritum astrologum: licet sic dicendo non multum recederet a veritate, cum quælibet persona diuina sit omnipotens & omnia sciens: tamen quia modus dicendi est diuersus a modo dicendi & sanctorum & scripturæ, propterea tales diuersas locutiones præsumptioni adscribimus. Tertia vero additio, vt si dicam in diuinis, Patrem omnipotentem, Filium consubstantialem, Spiritum sanctum procedentem: & hæc est piorum & catholicorum. est enim fidelis instructionis: quia quod implicite inest, explicat. Illæ autem præadductæ duæ additiones, scilicet vbi additum est contrarium aut diuersum, omnino prohibentur sub grauissimarum comminatione pœnarum. Vnde Apocalypsis vltimo capite dicitur: Si quis apposuerit ad hoc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto. Illa vero additio, in qua additum est consonum & conueniens, non prohibetur in scripturis, imo laudatur & remuneratur a saluatore nostro dicente: *Quodcumque supererogaueris, ego reddam tibi.* Et in Ecclesiastico: *Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.* Nunc ad propositum dico, quod in hac verbali additione nec est additum contrarium, nec diuersum; & non est ex suo genere prohibita: imo additum est consonum & conueniens. Vnde apostoli dicentes in symbolo, Credo in Spiritum sanctum, patet, quod non fecerunt expressionem de processione eius,

Luc. 10.

Ecclesi. 24.

ANNO
CHRISTI
1438.

nec ex Patre, nec ex Filio. Postea sancti patres, ut occurrerent & obviarent erroribus prauisve dogmatibus hæreticorum, expresserunt ex Patre, veluti consonum fidei apostolorum; & in eorum ^a symbolo apposuerunt: & sic consequenter posteriores patres processionem eius ex Filio, ut consonam symbolo fidei, expresserunt. Hic non me extendo ad declarandum, quod huiusmodi expressio, Filioque, sit consona & conueniens fidei, & professioni & symbolo patrum, ne dicere possitis, quod ego exeam propositum: sed cum volueritis, sum paratus, & iam hic seorsum notavi: & si volueritis, antequam exeamus hinc, explicabo. Sic igitur patet cuicumque rationabiliter videre volenti veritatem, expressionem illam, Filioque, non esse proprie simpliciter additionem, nec vlllo pacto esse prohibitam. & hoc pro nunc sufficiat ad responsionem vestræ principalis controuersia. Intremus nunc profundius illius controuersia radicale fundamentum, quia contrariatis nobis omnino, sentientes quod nullo modo licuerit addere nec clausulam, nec dictionem, nec syllabam; ubi quatuor circa fundamentum ponitis. Primo motuum patrum: secundo vnam rationem: tertio vnam auctoritatem beati Cyrilli: ^b quarto de verisimili. Primo dicitis ad tam solennem prohibitionem fuisse commotos patres tertii Concilii, ut remouerent a fidelibus licentiam non vtilem, imo damnosam. Sed circa huiusmodi licentiam dicitis vnum, quod mihi non videtur verisimile, salua reuerentia. Dicitis enim quod licebat a principio religionis & fidei solum declarare, exponere & extendere quæ implicite erant contenta in sacra scriptura^c. Hoc solum illis veteribus patribus licebat facere, & ut volebant illas declarationes ponere in symbolo, & ubicumque, præter in textu sacrae scripturae: & postea hæc licentia partim fuit prohibita^d, partim autem relicta, scilicet declarare & extendere illa quæ continentur in sacra scriptura^e. hoc enim nunquam fuit prohibitum, nec in futurum prohibebitur. Et dico, quod non videtur mihi verisimile, quod illis patribus liceret uti declarationibus, ut volebant, & ponere in symbolo fidei, nisi essent congregati in Concilio generali: quia dicit sanctus Thomas^f de Aquino, quod nunquam fuit facta noua editio symboli fidei, nisi in Concilio generali: & loquitur de quo-

^a A se composito in Concilio Constanti-nopolitano.

^b Græcus festo sic. Quartum argumentum ex consuetudine ducebatur.

^c & addere in symbolo.

^d addendi scilicet in symbolo.

^e extra symbolum.

^f 1. 2. q. 1. ar. 10.

Concil. Tom. 33.

Z ij

cumque symbolo, quod fuit commune ecclesie symbolum. hoc præmissis, sequar illa quatuor. Primum est istud, quod cum vsque ad secundum œcumenicum Concilium liceret patribus vti tali licentia ad libitum, post illud Concilium, quia nonnulli vsi sunt tali licentia in malum proprium, qui fabricabant symbola, in quibus seminabant contraria fidei dogmata: cum patres tertii Concilii vidissent, quod talis licentia nil lucri operabatur fidelibus, sed detrimentum magnum, cum liceret cuilibet addere, eam licentiam abstulerunt. Certe hoc non videtur verisimile, nisi intelligatur de licentia vsurpata, quam hæretici & præsumptuosi sibi vsurpant, de qua valde congrue potest intelligi illud dictum: Deteriores omnes sumus licentia. Et in hoc valet motiuum vestrum, cum dicitis, patres propterea figillasse & diffinisse, quod de cetero non liceret aliquid in symbolo addere. Sequitur secunda vestra ratio, quia non licendo addere symbolo, nullum potest inferri detrimentum fidelibus, cum profiteantur fidem illam quam tenebant primi illi patres, quos nemo, nisi insanus, de fide non perfecta inculpare posset. Sed data licentia addendi in symbolo prout quisque vellet, poterit multum detrimenti fidelibus inferri; cum per transmutationem syllabarum posset error in ecclesiam induci. Hanc rationem cum benigna supportatione dicimus aliquantulum claudicare: quod vere ^a statim ostendemus. Sequitur auctoritas Cyrilli, & argumentum: sed quia omnia ista facilius soluentur euerso fundamento, venio ad hoc ipsum. Vnde hoc expresse asserimus, quod cum magis respiciendum sit ad medullam, quam ad corticem; & ad intentionem principalem legislatoris, quam ad superficiem verborum & literarum, & illa prohibitio sit lex ecclesie; dico quod debet intelligi secundum intentionem eorum qui huiusmodi legem ediderunt & confirmarunt. Ipsi autem patres intendunt prohibere principaliter professionem & fidem contrariam & dissonam & diuersam a fide patrum: & propterea sicut dicit dominus Bonauentura ^b, secundum veritatem ex vi mutationis, sententia quæ ponitur in prohibitione patrum, non se extendit nisi ad contraria dicentes, & ad illos qui intentione confundendi & diuersificandi, & pollutam faciendi puram & sanctam fi-

^a Paulo infra
hac eadem
collatione.

^b Lib. 1. sententiarum, art. 1. quart. 1.

ANNO
CHRISTI
1438.

dem patrum, audent immutare, addere, vel subtrahere clausulam, additionem vel syllabam: sed hac prohibitione non prohibetur vlla ætate, etiam in fine sæculorum, imo nec prohiberi potest, quin semper liceat ecclesiæ vniuersali, in generali & legitimo Concilio auctoritate debita congregato, & capiti & principi ecclesiæ habenti in se vniuersalem plenitudinem potestatis totius ecclesiæ, pro legitimis causis, ad obuiandum erroribus & hæresibus emergentibus, nouam declarationem alicuius partis symboli facere, consonam fidei patrum, & in symbolo apponere. Et quis sanæ mentis habet dubitare, si immineret necessitas, quod magna Christianorum multitudo laberetur in hæresim circa sacramentum altaris, quod sicut in symbolo fuit appositum per patres; Confiteor vnum baptisma in remissionem peccatorum; quin posset ecclesia apponere: Confiteor eucharistiæ sacramentum ad salutem animarum: & similiter dictionem illam *θεοτοκος*, id est Dei genitrix, si necessarium videretur, dicendo: Et incarnatus est ex Maria virgine, quæ vere est Dei genitrix, & homo factus est. Verum illud confitemur, quod nulli priuatæ personæ, aut priuatæ congregationi, aut priuatæ ecclesiæ id liceret. Et hæc duo dicimus, illam prohibitionem referri debere ad priuatos homines, & ad illos qui praua intentione id facere attentarent. Vnde sicut dicit dominus Bonauentura^a, non fuit illorum patrum qui hanc prohibitionem fecerunt, intentio præcludendi viam aliis patribus ecclesiæ sequentibus, ad explanationem fidei faciendam maiorem, si Deus illos illuminaret, vt viderent esse necessarium. Imo plus dicit dominus Bonauentura, quod si hac^b intentione dixissent, constat quod non bene moti fuissent, & eorum sententia merito esset abolenda. Sed quod patres illi habuerint in illa prohibitionem illam sanam & rectam intentionem quam prædiximus, hoc ipsum volumus ostendere ex his quæ habemus in actis sanctorum Conciliorum, maxime tertiæ Synodi, & exemplis patrum qui illo tempore fuerunt. Conuenientibus namque episcopis in Epheso^b, & vocato Nestorio contumace, dixerunt quod secundum morem legatur fides patrum Nicææ, quatenus huic expositioni collatis de fide sermonibus, consonantes quidem confirmantur, discrepantes eiiciantur. Vn-

^a Loco supra cit. hæc eadem collatione, qui fuit canonizatus post Eugenium a Sixto IV. ideo vocat dominum.

^b Concilii Ephesici act. 6.

de patet, quod intentio Synodi est, quod illa fides probe-
tur, quæ vera; & quæ discrepat, reiiciatur. Et per hoc pa-
tet quid significant illa verba: Nulli liceat aliam fidem pro-
ferre ab ea quæ necessario diffinita est; id est, discrepan-
tem & contrariam. & deinde lectum fuit symbolum Syno-
di Nicænæ: Credo in Deum. Postea fuit lecta epistola Cy-
rilli ad Nestorium, in qua recitat aliqua symboli Nicæni,
& exponit, & declarat Christum Deum & hominem
non in duabus, sed vna persona natum ex Maria virgine.
& probat eam Dei genitricem, adducens testimonia sa-
cræ scripturæ: & contestatur Nestorium, vt & ipse sapiat
quæ in hac epistola dicit. Lecta prædicta epistola, quæ in-
cipit, Obloquuntur quidam de me, Cyrillus dicit: Hæc
scripsi Nestorio, defendens rectam fidem. Certus autem
sum, quod in nullo egressus inuenior a recta fidei ratione,
aut prætermisi expositum a Synodo Nicæna symbolum:
& peto vt dicatis, an recte & irreprehensibiliter, & con-
sonanter dixerim illi Synodo. Dixit Synodus: Nullam in-
nouationem seu nouitatem intulit Cyrillus, & quæcum-
que in Nicæa dicta sunt, epistola Cyrilli latius exposuit,
& apertius, & manifestius. Et quod hæc epistola multam
lucem præbet ad comprehensionem intelligentiæ dicto-
rum in ipsa Nicæna Synodo, confitenturque eadem sapere
dictam epistolam Cyrilli cum symbolo Nicæno. Lecta fuit
deinde epistola Nestorii ad Cyrillum, in qua dicit beatam
Mariam non esse Dei genitricem, & inducit quædam di-
cta sacræ scripturæ. Ad hæc Cyrillus interrogat patres, an
litera Nestorii sit consona fidei Nicææ. Responderunt pa-
tres: Non est consona, sed aliena ab orthodoxa fide, & re-
pugnans omnino fidei expositæ in Nicæa, & dissentiens
a fide Nicæna & ab epistola Cyrilli, & aduersa non solum
fidei Nicææ & Cyrilli epistolæ, sed nec sibiipso conue-
niens. Item quod extranea a veritate, & contraria a fide
Nicææ, & a recta fide. Exclamauit Synodus: Recta fides
anathematizat Nestorium, & exclamat impiam fidem &
dogma & sectam Nestorii. Ex hoc aperte patet, quæ sit in-
tentio Synodi, quæ postea fert sententiam prohibitiuam,
quod nulli liceat proferre aliam fidem quam in Nicæa: vi-
delicet, quod nulli liceat proferre fidem contrariam &
dissonantem, seu alienam vel extraneam a veritate & a

vera fide. Vnde hoc verbum, *aliam*, secundum intentionem Synodi significat contrarietatem & dissonantiam, non aliam expositionem eiusdem fidei consonantem veritati & rectæ fidei, quia Cyrillus latius & apertius declaravit & exposuit fidem Nicænam: & quia veritati & fidei consonantia dixit, iudicatus est eadem sapere cum fide & symbolo Nicæno. Idem patet expressius in epistola quam Synodus postea scripsit ad imperatorem^a, referendo quæ gesta erant in Synodo; & dicit: Epistolas Cyrilli inuenimus consonantes dogmatibus & intellectibus, & in nullo aliena eius dicta ab expositione fidei, quæ ab apostolis & patribus Nicææ tradita sunt. Dogmata vero Nestorii inuenimus repugnantia sanctis patribus, & penitus contraria catholicæ fidei. Postea fuit lecta epistola Cælestini papæ^b ad Nestorium, quæ incipit: Aliquantis diebus. & inter alia dicit: Quis vnquam non dignus est anathemate iudicatus, vel adiiciens, vel detrahens veræ fidei? Etenim ipsa fides tradita nobis ab apostolis nec augmentum, nec diminutionem recipit. Legimus in libris nostris, non addi oportere, nec detrahi. magna quidem & addentem & detrahentem pœna constringit. Vbi notandum est, quod ante Concilium Ephesinum^c erat prohibitum & pœnale, addere & detrudere fidei apostolicæ, etiam in symbolo apostolorum: & clare exponit ipse Cælestinus. Sed hac prohibitione non obstante, symbolo apostolorum aliqua addita sunt & detracta per symbolum Nicænum & Constantinopolitanum; vt illud: Descendit ad inferos: & tamen hoc non reprehenditur. Et tamen Cælestinus reprehendit Nestorium, quem dicit aliquid de symbolo apostolico detraxisse, videlicet *θεοτοκος*, id est, Dei genitrix: quod tamen non explicite, sed implicite continetur in symbolo apostolico. Huius autem ratio est, quia Nicæna & Constantinopolitana, & aliæ Synodi nil fidei apostolicæ addiderunt vel detraxerunt contra sanum intellectum & contra veritatem: sed Nestorius sic. Ex hoc apparet, quod addere vel detrudere quis prohibetur, quando contra verum intellectum, vel contra fidem rectam aliquid addit vel detrahit. Et ex hoc soluitur omnis difficultas, quam vos patres orientales contra Latinos dicitis, qui addiderunt, (Filioque.) Non enim addiderunt contra verum intelle-

^aHabetur post actione 6. Concilii Ephesini inter epistolas catholicorum, & dirigitur Theodosio & Valentiano imperatoribus.

^bIn actis Concilii Ephesini par. 1. cap. 18.

^cCælestinus enim non loquitur de prohibitione Concilii Ephesini quod eius tempore celebrabatur, sed de anteriori. imo & hæc eius epistola data est ante celebrationem Ephesini, vt dicit Iul. card. infra collatione xi.

ctum symboli Constantinopolitani, nec contra veritatem, aut contra rectam fidem: maxime cum publice dixeritis, quod symbolum Constantinopolitanum & Nicænum idem sunt; & lecto vno, intelligitur & aliud: quia licet in verbis differant, non differunt in sensu & veritate. Et sic dicimus, quod symbolum Romanum est vnum cum Constantinopolitano & Nicæno symbolo, & lectis illis intelligitur & hoc lectum: & licet addere verbum verum, & non licet addere verbum quod discrepat a vero sensu & a recta fide. Et cum dicitis quod fuit prohibitum addere, respondetur: cum vos fateamini esse vnum & idem id, quod conuenit in sensu, quamuis differat in verbis: sequitur, quod proprie non est additio, sed vnum & idem, seu identitatis expressio. Sequitur in epistola Cælestini: Inter multa quæ impie prædicata vniuersalis recusat ecclesia, symbolo ab apostolis tradito plangimus hæc verba fuisse sublata^a, quæ nobis totius spem vitæ salutisque promittunt: videlicet, quod beata Maria sit Dei genitrix: quod tamen virtualiter tantum inerat symbolo apostolorum. Ex hoc etiam patet, quod symbolo apostolorum non licet detrahere: & tamen per patres Nicææ detractum^b est, videlicet: Descendit ad inferos. & qui detraxerunt, non negabant illam veritatem, nec illam impugnabant, sicut Nestorius impugnabat, quod Maria esset mater Dei. Postea monet Nestorium Cælestinus, vt nisi intra decem dies reuocet errorem suum, & prædicet de Christo, quod vniuersalis ecclesia tenet, nouerit se ab ecclesiæ vnione deletum. Alia plura ex actis Conciliorum dicere possem, sed ad^c vltiora nostra festinat oratio. Redeamus ad id, vnde paululum digressi sumus, quantum ad processum vestræ orationis: non tamen recessimus a proposito, vt manifeste patet. Dicebamus, quod circa principale fundamentum, vbi fundatis contradictionem, adducendo motiua patrum, opponitis illam rationem, quam diximus nos ostenduros aliquantulum claudicare. Et re vera ita est, arguitis sic: si liceret addere symbolo, multum detrimentum posset inferri. Dico hoc esse falsum, imo id sequeretur, si non liceret vniuersali ecclesiæ, aut principi ecclesiæ, in quo est plenitudo potestatis & auctoritatis totius ecclesiæ. Si enim non licuisset patribus ecclesiæ addere symbolo apostolorum

^a Nestorio scilicet, qui negando esse Dei genitricem, detrahebat a symbolo quod simpliciter in eo continebatur.

^b Id est, ea verba non intererunt in symbolo ab eis composito.

^c Quæ hic sequuntur vsq; ad finem huius collationis, & ab initio sequentis vsque ad medium, nimirum vsque ad dicta Iuliani cardinalis, desiderantur apud Græcum scriptorem sessione 10. & 11. quæ his collation. correspondent, vt in fine eiusdem sessionis 10. notatur.

ANNO
CHRISTO
1458.

rum per Christum generatorum, magnum ecclesia fuisset passa detrimentum: & sic, si non licuisset aliis Conciliis. Et cum additis in argumento, quod data licentia, quod quisque posset addere in symbolo, possent fidelibus detrimenta inferri, cum per mutationem syllabarum posset error in ecclesiam induci; & videmini multum timere istas syllabas: dicimus, quod receditis de medio, & saltatis de extremo ad extremum, ac si esset necessarium alterum duorum, aut quod negetur hæc licentia omnibus, etiam vniuersali ecclesie, & vniuersalibus Synodis; aut quod vnicuique priuato hæc licentia passim concedatur. Dicitis ad literam sic, videlicet, data licentia quod quisque posset addere in symbolo, sequeretur inconueniens. Dicimus, quod hoc non oportet, neque vnquam fuit licitum, sed hoc laudabile & honestum medium, videlicet, vt non detur hæc licentia particularibus personis, & tamen quod ab vniuersalis ecclesie principe minime auferatur. Tertio arguitis auctoritate Cyrilli^a ad Acacium, vbi dicit: Sancta & œcumenica Synodus quæ Ephesi conuenit, necessario prouidit, non debere aliam fidei expositionem in ecclesiam Dei inferri præter existentem, quam venerabiles patres nostri, qui Spiritu sancto loquebantur, de fide terminarunt. Et vos notatis prohibitoria. Primo, quod tertia Synodus prohibuit addere: tamen non dicit sic textus, sed dicit non debere aliam fidei expositionem in Dei ecclesiam inferri. Secundo notatis verbum, necessario prouidit; id est, ad salutis necessitatem, qua piissima mater ecclesia contra imminetia pericula & insurgentes hæreses prouidit, vt potuit, remedio opportuno. Domine Nicæne notatis & dicitis, quod non prohibetur alterius fidei expositio, sed ipsius fidei altera expositio: vbi dicimus, quod primam partem dicti vestri simpliciter negamus, scilicet, quod non sit prohibita alterius fidei, scilicet a fide patrum expositio: imo semper fuit prohibita, & semper erit. Secundam vero partem, quæ sequitur literam Cyrilli, qua prohibetur ipsius fidei altera expositio, fatemur de illa quæ est diuersa, discors & discrepans ab expositione patrum.

CARD. Patres, nos habemus vnum dubium, quia vos dicitis certa verba in epistola Cyrilli, vbi nos non ita habemus, vellemus videre: legatur textus.

Concil. Tom. 33.

A a

^aIn actis Concilii Ephesini part. 1. cap. 11.

^a Cyrillus A-
cacium Domi-
no gaudere.
Res quidem
dulcis, &c.
Concilii E-
phesini part. 3.
cap. 35.

^b De sacrificio
capri enislarum
Lett. 16. Græce
ἀνομιαν, &c.
in actis Con-
cilii Ephesini
part. 3. num.
16.

AND. Assurgens quidam e Latinis epistolam legit his ver-
bis. ^a Cyrillus in Domino gaudere. Res quidem dulcis salu-
tatio fratris, operæ precium, & omni ratione dignum, &c.

NICÆN. Nos non habemus istam, sed credimus quod
non sit contraria aliis. Nos habemus hic tres epistolas ad
Acacium. Vna tractat de sacrificio, quod apud veteres
vocatur ^b apombeanum, & incipit: Tuæ epistolæ.

AND. Continuauit dominus Foroliuensis.

FOROLIV. Denique circa tertium principale funda-
mentum cum nos contradictionis arguistis, quia ex quo
dicimus, ab initio ecclesiæ prohibitum fuisse contraria dog-
mata inferri: ergo aliquid aliud Synodus prohibet, scili-
cet mutationem dictionum & syllabarum. Sed non sunt
ita timendæ istæ syllabæ: hoc solutum est in euerfione fun-
damenti vestri.

NICÆN. Nos timemus vbi timendum est.

FOROLIV. Quod ibi dictum est, quod prohibetur ad-
ditio syllabarum & dictionum, intelligitur de his qui ani-
mo euertendi fidem hæc facerent. Præterea non est in-
conueniens eandem prohibitionem diuersis tempori-
bus innouari; imo plus beatus Paulus apostolus ad Galat.
I. dicit eandem prohibitionem, & repetit, dicens: *Licet
nos, aut angelus de cælo euangelizet vobis præterquam quod
euangelizauimus vobis, anathema sit.* & ibi sequitur: *Sicut
prædixi, & nunc iterum dico: Si quis vobis euangelizauerit
præter id quod accepistis, anathema sit.* Sequitur vestra prin-
cipalis corroboratio quædam de illa voce *θεοτόκος*, id est
Dei genitrix, de duabus naturis & operationibus in Chri-
sto. Ad quam veritatem ostendendam dixistis conuenif-
se patres Concilii sexti: & licet in symbolo contineantur,
non tamen ita clare: tamen noluerunt in symbolo pone-
re. Et propterea infertis, hinc sequi, nihil debere addi
in symbolo, nec quæ aperte & clare in ipso symbolo
sunt, nec quæ non ita clare sunt. Et confirmatis sic, quod
omnia illa Concilia quæ post tertium sunt secuta, ita fer-
uarunt, quartum videlicet, quintum & sextum & se-
ptimum. Hic respondemus, quod vtique hoc infertur,
quod non debet ex facili causâ, & sine magna necessitate
aliquid noui exprimi in symbolo communi fidei: sed quod
non possit ab vniuersali ecclesia pro necessariis causis,

ANNO
CHRISTI
1438.

& a principe ipsius ecclesiæ habente in se potestatem totius ecclesiæ, vt supra dictum est, non sequitur; & quia vultis inferre quod non in symbolo communi fidei, sed alibi debuissimus ponere illam particulam, & licitum fuisset: & propterea quamdam licentiam videmini concedere, eo quod omnes patres bene attribuerunt locum declarationibus & expositionibus, scilicet, vt scribantur in codicibus priuatis, non tamen quod in symbolo apponantur. Hinc vobis respōdemus, in magna parte fundantes nos in concessis a vobis. Dicitis in vna parte vestræ propositionis, quod ipsum symbolum propterea in magna obseruatione habendum est, quia in eo omnes fidei professores baptizabantur: & ex hoc infertis, quod nos in priuatis codicibus debuissimus ponere. Vbi nos oppositum inferimus, & iuste: quia quæ in priuatis codicibus apponuntur, non sic de facili veniunt ad notitiam simplicium qui baptizantur, sicut quæ sunt in symbolo: imo simplices potuissent credere, quod non esset verum, ex quo non ita publice in communi symbolo cantaretur de processu Spiritus sancti ex Filio, sicut de processu ex Patre. Sequitur quintum principale, vbi dicitis: Clamant patrum dicta sole clarius, & consonant eorū operationes. Nam cum multæ fuerunt necessitates, adhibuerunt remedium de declarationibus in priuatis declarationibus, non tamen posuerunt in symbolo. Dicimus vt supra, quod ex hoc bene infertur, quod non ex facili causâ, nisi imminente & urgente graui necessitate, non debet noua expressio fieri in symbolo: sed quod non posset fieri concurrentibus opportunis requisitis, istud negatur simpliciter, & sæpe negatum est. Illam vero excusationem quam facitis, auctoritatem magni Gregorii non facere ad nostrum propositum, bene ostendimus contrarium: & non turbemini, quia cum bona caritate dicam. Sextum principale verbum est quoddam obiectum contra argumentum domini mei Colossensis, vbi sic obiicitis. Cum argueret ex dissimilitudine vocis & idiomatis in prolatione symboli apud Græcos & Latinos, respondetis, & postea obiicitis, vel saltem nitimini: dicitis sic: In ipsa nostra difficultate dicimus non solum esse varias voces & dictiones, imo res differentes sensu. ^a nam cuiuscumque verbi, & sensus quidem. Nam dicere quod

^a Nam vnum
quodque ver-
bum habet
suum sensum
& significatū.

Spiritus sanctus procedat a Patre, atque quod procedat a Patre & Filio, sunt duæ diuersæ propositiones: vnde videmini arguere logicaliter, & subtiliter, & inferre, quod istæ sunt duæ propositiones alterius sensus, scilicet, quod Spiritus sanctus procedat a Patre, & quod procedat a Patre & Filio, sunt duæ, quæ vna copula copulantur, & fit vna propositio, licet alio termino vtamini, sic fit vna ratio tantum. Volo vti propriis terminis logicalibus, non curans de rhetorica, quod fit vna propositio; & cū vultis inferre, quod sint diuersæ propositiones, quia habent diuersa contradictoria: quia huic, Spiritus procedit a Patre, contradicit propositio categorica, scilicet, Spiritus non procedit a Patre. Et licet in textu vestro non ponatis hanc particulam, oportet eam subintelligere, vt ratio vna sit apud logicos clara: & postea vultis quod illi propositioni copulatiuæ, scilicet, Spiritus sanctus procedit a Patre & Filio, duæ sint contradictoriæ^a, quarum vna est falsa secundum nos ambos, scilicet quod Spiritus sanctus non procedat a Patre: altera est vera secundum vos, scilicet, quod Spiritus sanctus non procedit a Filio. Ego non intendo vobis facere conuicium, sed cum scriptum sit ambobus existentibus amicis, sanctam amare veritatem, & in ore philosophorum, amicus Socrates, amicus Plato, magis amica veritas. Dico ad rationem vestram primo, quia vtimini logica: dico cum reuerentia, quod non vtimini vera logica: falsum assumitis, & contra regulas logicales dicitis hanc affirmatiuam, Spiritum procedere a Patre & a Filio, habere vnam negatiuam^b, scilicet, Spiritum non procedere a Patre, nec a Filio. cum reuerentia vestra non est ita. Contradictorium vnus copulatiuæ affirmatiuæ non est vna copulatiua facta ex partibus contradicentibus, imo est vna disiunctiua facta ex partibus contradicentibus. Et verbi gratia, nisi ita esset, tunc duo contradictoria adinuicem contradicentia essent simul falsa: quod non est verum; in^c vlla scientia hoc potest cadere. Probo assumptū, & sumo^d propositionē, Hic homo est lapis, & est animal: si sua contradictoria esset vna copulatiua facta ex partibus contradicentibus partibus affirmatiuæ, scilicet, hic homo non est lapis, nec animal: constat, quod vtraque^e non falsa, scilicet homo est lapis, & homo est animal: quia altera^d pars copula-

^a Sub vna scilicet copulatiua, vt subdit.

^b Sub vna scilicet copulatiua.

^c Pars scilicet copulatiuæ.

^d Subintelligitur tantum.

^e f. nulla

ANNO
CHRISTI
1438.

tiuæ est falsa^a. Et similiter alia copulatiua, Homo non est lapis, nec est animal, est falsa, quia habet alteram partem falsam, scilicet, Homo non est animal. Sed clarius. Volo accipere exemplum in diuinis. Accipio hanc copulatiuam, quæ falsa est, scilicet, Filius procedit a Patre & a Spiritu sancto: si hæc negatiua est illi contradicens, Filius non procedit a Patre, nec a Spiritu sancto; etiam hæc falsa est, quia alteram partem habet falsam, scilicet illam, quod Filius non procedat a Patre. Et tunc contra vos infertur ex dictis vestris, quod debetis negare duo contradictoria ad inuicem contradicentia, vt duo falsa. Probatur. Nam vos negatis istam, Spiritus sanctus procedit a Patre & a Filio. Et similiter habetis negare istam, Spiritus non procedit a Patre & a Filio. Ergo si ratio vestra est bona, videatur quid sequitur.

^a Scilicet, homo est lapis.

AND. Hoc verbo dicto, arrisit: demum profecutus est sermonem suum.

FOROLIV. Audistis, reuerendissimi domini & patres. Ego non intrassem materiam logicalem, nisi vos intrauissetis; sed oportuit intrare. Nunc volo rationem vestræ theologiæ soluere, & volo saluare honorem reuerendi patris domini Colossensis in veritate, quia in illa parte optime dicebat. Quando vos, patres reuerendi, dicitis, quod ista est alia propositio, & habet alium sensum, scilicet, Spiritus sanctus procedit a Patre & Filio, ab ista, Spiritus procedit a Patre, quia alio modo verificatur vna quam alia: hoc concedimus, & verissimum est, & non est contra nos. Sed si sic intelligitis alia, quod sit alia & omnino impertinens, & quod non possit apud bene intelligentes immediate deduci vna ex altera, hoc vtique negamus, nec valet argumentum ex eo, quod alia propositio sit contradicens vni, & alia sit contradicens alteri. Verbi gratia a simili, primo in symbolo apostolorum circa articulum de Filio dicebatur: Et in Iesum Christum filium eius vnicum dominum nostrum. Sed ad obuianum hæresi Arianorum, patres Nicæni addiderunt, genitum, non factum, consubstantialem Patri. Hæ duæ propositiones alio modo verificantur, & alia habent contradictoria. Nam Arius negasset contradictorium primæ, videlicet, Et in Iesum Christum vnicum dominum nostrum; & concessisset

Aa iij

contradictorium secundæ; quia negabat consubstantialem Patri. Secundo in articulo de Spiritu sancto in symbolo apostolorum non plus dicebatur, nisi, Credo in Spiritum sanctum: sed postea per patres Constantinopoli congregatos fuit additum, Dominum & viuificantem, ex Patre procedentem: & tamen constat, quod aliter verificatur vna, & aliter alia. Et alia est propositio contradicens vni, & alia alteri. Quibus non obstantibus, quia viderunt patres vnam ex alia sequi, expresserunt istas, scilicet; Genitum, non factum, consubstantialem, &c. Et dominum, & viuificantem, ex Patre procedentem: & posuerunt in symbolo. & ita concorditer sentiendum est de ista: Ex Patre Filioque procedit: vbi maxime saluatur dictum domini archiepiscopi Colossensis, cum inducebat de principiis & conclusionibus. Et non dubito vos scire, quod conclusiones & veritates sequentes ex principiis, sunt in duplici differentia. Quædam veritates sunt valde remotæ a principiis, nisi per multa media: sed quædam sunt veritates, quæ sunt ipsis principiis valde propinquæ, adeo quod videantur per se notariæ, & facile deduci ex per se notis, vt videantur inferri syllogismo imperceptibili. vt, verbi gratia: Omne quod continet tantum quantum pars, & amplius, est maius sua parte: omne totum est huiusmodi: ergo. Vnde dicit Aristoteles in princ. quod tentare demonstrare naturam esse, ridiculum est. Vbi dicunt expositores & doctores, quod Aristoteles notanter non dicit, naturam esse demonstrare, ridiculum est: sed dicit, tentare demonstrare, ridiculum est. Et ratio est, quia illa deductio demonstrationis, naturam esse, ita de facili fit, quodammodo syllogismo imperceptibili, vt conari ad illud, vt ad imperceptibile, cum notum sit, ridiculum fit. Nunc bene dicebat dominus Colossensis, quod ista veritas, quod Spiritus procedit a Patre, & quod procedit a Filio, non est de numero illarum veritatum quæ sunt remotissimæ a suis principiis, & quæ non possunt inferri, nisi per multa media; sed ex his quæ sunt propinquissimæ suis principiis, & facillima deductione ex principiis deducuntur. Et ideo patres in Nicæa, quia viderunt hanc veritatem, videlicet, Filium consubstantialem, non factum, sed ab æterno, facile deduci posse ex articulo de Filio po-

ANNO
CHRISTI
1438.

sito in symbolo apostolorum; ideo sine aliquo timore offendendi symbolum apostolorum, iucundissime & cum omni fiducia cantauerunt consubstantialem, &c. Et ita fecerunt in hoc articulo de Spiritu sancto patres in Constantinopoli, quia viderunt faciliter deduci posse, Spiritum procedere a Patre, non timuerunt symbolum apostolorum, in quo dicitur tantum, Credo in Spiritum sanctum: sed cum fiducia addiderunt, Dominum viuificantem, & ex Patre procedentem. Et similiter Latini videntes facillima deductione, Spiritum a Filio procedere, deduci posse ex eo quod dixerant apostoli & patres Nicæni, addiderunt symbolo. Et cum licentia domini nostri, ego alia die complebo responsum.

AND. His expositis, quisque intuebatur alterum, ex his quæ facundissime graui sermone a viro antiquo verbis conuenientissimis lætifve audierant.

NICÆN. Ea quæ vestra paternitas dixit, nos cum caritate audiuius, prout protulistis, & ad nullum perturbati fuimus. Gratias agimus paternitati vestræ & pro his quæ dixistis, & per quem modum, quoniam omnia fuerunt auditu nobis gratissima: sed & gratiora, prout arbitramur, recipietis responsa in diem alterum.

AND. His expositis, quisque surrexit pontificibus affurgentibus.

NOTÆ AD NONAM COLLATIONEM.

* *Respondebo.*] Verba inter loquendum ab Andrea confuse excepta Græcus scriptor sic adaptauit sessione 10. *Respondebo igitur ad grauiora, & sequar ordinem vestrum. Vos vestros sermones exposuistis 1. & 4. die Nouembris: responsonis autem vestræ (cum videatur rationi congrua) quadam suscipimus, quadam negamus. Cur ergo negemus, iustas & congruas causas afferentes, aliqua declarabimus; ad quadam vero haud prolixa utemur oratione, sed de omnibus summatim dicemus: nec dubito, quin vos etiam sitis hoc probaturi, & iusta ratione faciendum. Sequentes igitur ordinem sermonum vestrorum, in nomine Domini respondebo ad sex quadam generalia capita: & quidem proœmium spectat ad vos, quod omnibus cum caritate auditis, &c. Quod ad hoc attinet, nihil videtur nobis respondendum: rite enim & optime seruastis ordinem proœmiorum. Sequitur secundum caput controuersie, particulam hanc, ex Filio, esse additamentum extrinsecus. Hæc ille.*

* *Scripturis.*] Id est, non prohibetur in euangelio expressio articulorum fidei. ceterum ipsi sacræ scripturæ cur non possit fieri additio, vide infra collatione 14. num. 1. circa finem.

³ *Intentione.*] Sed hoc est impossibile, quia legitima Concilia huiusmodi non possunt errare, ut notatur in margine operum sancti Bonaventuræ Romæ impressorum. Potest etiam explicari, quod si hoc voluissent, eorum sententia non fuisset a sede apostolica approbata, sed abolita.

COLLATIO DECIMA.

DIE XI. NOVEMBRIS.

Additionem, Filioque, esse declarationem: Et prohibitionem de non addendo, intelligendam esse de non addendo contraria, non autem declaratoria.

AND. **C**ELEBRATIS sacris die II. Nouembris in conuentu, cum quilibet arrectis staret auribus, Foroliuensis, qui pristina in conuentione sermonem fecerat, continuauit his verbis.

FOROLIV. Dei gratia, & cum benedictione domini nostri, ero hodie breuissimus & clarissimus. Die Sabbati, reuerendi patres, terminauimus sermones in illa parte vestri sermonis, vbi opponeratis, dicendo, quod in hac propositione, Spiritus sanctus procedit a Patre; & in ista, procedit a Patre & a Filio, non solum sunt variæ voces & dictiones, imo & res differentes sensu, &c. vbi quod diximus audistis, & plures scripserunt. Procedamus ad vltiora. Sequuntur in vestra propositione hæc sex quæ vos dicitis de principiis. Dicitis sic: Principium, & quæ post principium sunt, in plurimis discreta sunt, & forte in omnibus. & adducitis probationem, ponendo tres differentias inter principium & ea quæ sequuntur. Nam principium vniuersale est; quæ post, particularia. Item principium est quod demonstrat; quæ post, quæ demonstrantur. Tertio principium est propositio, quæ sequuntur sunt conclusiones. Vnde arguitis sic. Quonam pacto fieret, vt particularia fierent vniuersalia, & conclusiones propositiones? Secundum principale quod dicitis, sequitur hoc modo. Quod principia habeant quæ sequuntur ex eis, est necessarium: sed quod, quæ sequuntur, addantur principiis, non est necessarium. Tertium his verbis deducitis. Si aliqua prohibitio esset ne hoc fieret, vt in præfenti nostra difficultate, tunc longe difficilius hoc posset fieri, cum multa quæ vera non sunt, adiecta sint principiis. Quarto illa-
tionem